

Skötselplan för naturreservatet Övraböke i Halmstads kommun

1. Syfte med säkerställande och skötsel

Syftet med reservatet är att bevara ett område med bokskog och annan lövskog i orört skick, att gynna gamla ädla lövträd i det gamla bylandskapet samt att bevara och utveckla den biologiska mångfald som är knuten till reservatet. Livsmiljöerna för hotade och hänsynskrävande arter ska säkerställas och förbättras. Dessutom ska unika spår och lämningar från 3000 års odlingshistoria skyddas och bevaras.

Syftet ska uppnås genom att

- nyckelbiotoperna skyddas från sådana ingrepp eller störningar som kan äventyra deras fortbestånd som livsrum för de hotade arterna
- naturskogarna med tiden, genom högre ålder och större innehåll av död ved, kommer att erbjuda allt fler lämpliga miljöer för bl a rödlistade arter
- gamla ädla lövträd i inägomarken gynnas genom röjning och hamling.

Om kunskapen om reservatets värden och skötselmetoder förbättras, t ex om hotade och hänsynskrävande arter eller hamlade träd, ska detta beaktas i den löpande skötseln.

2. Beskrivning

2.1 Administrativa data

<i>Namn</i>	Övraböke
<i>Skyddsform</i>	Naturreservat
<i>Län</i>	Halland
<i>Kommun</i>	Halmstad
<i>Socken</i>	Slättåkra
<i>Läge</i>	Ca 3 mil norr om Halmstad, ca 2 mil från havet
<i>Karta</i>	Ekonomiska kartan 5C2e
<i>Areal</i>	11,5 ha
<i>Fastighet</i>	Övraböke 1:1
<i>Markägare</i>	Nils Kuylenstierna, Sperlingsholms slott, 305 93 Halmstad
<i>Naturvårdsförvaltare</i>	Länsstyrelsen

2001-12-14

2.2 Naturförhållanden

Växtgeografisk zon	Nemoral (Sjörs, 1965) eller tempererad zon (Ahti <i>et al</i>) Na-	
turgeografisk zon	Reg 11 <i>Sydsvenska högländets myrrika västsida</i> (Nordiska ministerrådet 1984)	
Klimattyp	Maritimt kustklimat	
Årsnederbörd	Ca 1200 mm (medelvärde 1975-90)	
Landskapstyp	Vågig bergkullterräng	
Höjd över havet	Mellan 130 och 160 meter	
Bergarter	Gnejs, grönsten	
Jordarter	Sandig-moig morän, torvmark, berghällar	
Jordmåner	Podsol, luvisol, gley	
Dominerande skogs- och naturtyper år 2000	Bokskog	2,5 ha
	Klibbalsumpskog	3,5 ha
	Övrig lövskog	3,0 ha
	Ängsmark med lövträd	1,5 ha
	Mosse	1,0 ha
Prioriterade bevarande- värden	Naturtyper – bokskog, övrig lövskog, alsumpskog	
	Naturtyper i EU:s habitatdirektiv -	
	Mineralrika källor och källkärr av fennoskandisk typ, 7160	
	Boreonemorala, äldre naturliga ädellövskogar av fenno- skandisk typ med rik epifytflora, 9020	
	Lövsumpskogar av fennoskandisk typ, 9080	
	Bokskog av fryletyp, 9110	
	Element – gammal bok, alm, ask och klibbal, hamlad ask och alm, grov alsocket, död ved (högstubbar, lågor) Röd-	
listade arter – VU (sårbar): skogsduva, mindre	hackspett, NT (missgyn-	
nad): nötkråka, bokvårtlav, brunpud-	rad nållav, kornband-	
mossa, bokfjädermossa, dunmossa, al-	sidenmossa	
	Arter i bil 1 i EU:s fågeldirektiv: spillkråka	

Reservatet utgör den norra sluttningen av en drumlin på vars krön Övraböke by ligger. Det omgivande landskapet är kuperat och naturen är starkt präglad av den höga nederbörden. Området är sannolikt också grönstenspåverkat. Reservatet avvattnas av källflöden till Slissån.

Lövskogen i reservatet uppvisar en tydlig och intressant zonerings i sluttningen från bylandskapet. *Överst* finns närmast bebyggelsen en smal zon av öppen ängsmark med stenmurar och rösen bevuxna med bryn, dungar och ridåer av lövträd. Ask, alm, fågelbär och hassel är det dominerande inslaget med många gamla träd. Ett flertal askar och några jättelika almar bär tydliga spår av hamling. *Nedanför* i sluttningen vidtar en likaså smal zon bestående av ek- och hassel-dominerad lövblandskog, som växer på den gamla hårdvallsängen. Skogen är oftast medelålders och av igenväxningskaraktär även om äldre ekar också finns. Andra trädslag är ask, alm,

2001-12-14

klibbal, säl, rönn, björk, fågelbär, asp, bok, lönn. I busk- och fältskikt uppträder bl a olvon och skogsbingel. *Zon nummer tre* nedanför utgörs av bokskog. Bokskogen är ganska gammal och orörd med fin struktur. De äldsta bokarna är vidkroniga med lågt ansatta kronor, de har ursprungligen stått glest. Många av dem har knäckts och bildar grova högstubbar med lågor, varför beståndsbilden är luckig. Mellan dessa bokar har en nu medelålders generation kommit upp. Ymnig bokföryngring i luckorna bidrar slutligen till att skogen är fullskiktad. Som *en fjärde zon* uppträder slutligen alsumpskog. Sumpskogen bryter också fram genom de övriga zonerna i form av översilningskärr. Källkärren finns på högre nivåer nära odlingsmarken där även ask tillstöter. Markfloran är då särskilt rik med krävande arter, bl a stor häxört, dvärghäxört, skogsnycklar, skärmstarr, kärrfibbla, gullpudra, springkorn, stinksyska och ormbär. Några alar har mycket grova socklar, vilket visar på lång kontinuitet av al.

Nyckelbiotoper förekommer i bokskogen men även i alsumpskogen och blandädellövskogen. I hela reservatet har hittills påträffats 9 rödlistade arter och därutöver 8 arter av regionalt intresse. Av särskilt intresse är den artrika moss- och kärlväxtfloran. Rödlistade av mossorna är dunmossa *Trichocolea tomentella*, kornbandmossa *Metzgeria fruticulosa*, bokfjädermossa *Neckera pumila* och alsidenmossa *Plagiothecium latebricola*. Riklig förekomst av den regionalt intressanta mörk husmossa, *Hylocomiastrum umbratum* indikerar skoglig kontinuitet. Bland kärlväxterna är stor häxört *Circaea lutetiana* och skogsnycklar *Dactylorhiza maculata* ssp. *fuchsii* också intressanta i det regionala perspektivet eftersom de bara finns på några få andra lokaler i Halland. Bland lavarna är bokvårtlav *Pyrenula nitida* och brunpudrad nållav *Chaenotheca gracillima* rödlistade. Likaså rödlistade är skogsduva, mindre hackspett och nötkråka, vilka häckar i området eller dess närmaste omgivningar, liksom stenknäck. Dessutom kan intressanta vedlevande insekter och svampar förväntas förekomma.

2.3 Historisk och nuvarande markanvändning

Övraböke by har en ålderdomlig karaktär även om byn idag är övergiven och helt saknar hävd. Påfallande är de regelbundet långsmala åkertegarna, avgränsade av stensträngar, terrasskanter och jordvallar. Odlingslandskapet har nyligen undersökts arkeologiskt/kulturgeografiskt varför odlingshistorien i Övraböke är ovanligt väldokumenterad. Fossila åkrar från olika tidsskeden påträffades. Den äldsta odlingsfasen med ensamliggande röjningsrösen påbörjades för ca 3000 år sen (mellersta bronsålder). De långsträckta tegarna (bandparceller) anlades 700 – 900 e Kr (vendeltid/vikingatid) som en regelbunden indelning av odlingsmarken. Troligen har Övraböke därefter hävdats kontinuerligt fram till 1900-talet.

Äldsta kartan över området visar frälsehemmanet Övrabökes inägomark år 1811 (se sidan 4). En stor del av området utgörs enligt kartans textdel av ”skogbevuxen och dålig mark”. Kärr och annan sidlänt terräng hävdas dock som slåttermark (sidvallsäng). Närmast bebyggelsen och åkermarken, på högre liggande och dränerande mark, ligger hårdvallsängen. I direkt anslutning till bebyggelsen finns åkermarken. Största delen är belägen på östsidan vägen (utanför reservatet). Häradskartan från 1924-25 visar en mycket likartad inägostruktur med ännu intakta slåttermarker vid och i bymiljön.

2001-12-14

*Karta över frälsehemmanet Övrabökes inägomark år 1811. Åkermarken uppvisar öster om vägen en regelbunden långsmal tegform. Efter **Connelid & Mascher, 1995**.*

Naturresevatnen Övraböke (i norr) och Getabäcken (i söder) har lagts in på kartan med en streckad linje.

Områdets skogshistoria under förhistorisk tid är okänd. Kartor från mitten av 1600-talet visar emellertid att området då ingick i mycket stora, sammanhängande och sockenövergripande bok-

2001-12-14

skogar, sannolikt med rötter i medeltid. En stor bokskog som kallades Döbla skog utbreddes sig över hela norra Slättåkra sockens utmarker. Denna skog hade dock på många håll redan i början av 1700-talet till följd av kraftiga avverkningar börjat övergå till ljunghed. Vid 1800-talets mitt återstod av Döbla skog framför allt de västra och södra delarna. Övraböke låg i yttersta gränzonen av de västra bokskogarna, på randen till ljunghedar i öster. Kulturkartan över Halland från 1889-92 antyder att området då huvudsakligen är skogklätt. Häradskartan från 1924-25 visar att alla fastmarker var bevuxna med lövskog, med undantag för de gårdsnära åkertegarna och kanske för vissa hårdvallsängar. Våtmarkerna (de gamla sidvallsängarna) saknar däremot trädsymboler, men (den nutida) förekomsten av gamla alsocklar tyder dock på att sidvallsängarna till en del varit trädklädda och att stubbskottsskötsel tillämpats.

Under det sena 1900-talet har endast smärre gallringsingrepp gjorts i lövskogarna.

2.4 Bevarandevärden

Biologiska bevarandevärden

Gammal orörd bokskog, artrik lövsumpskog samt blandädellövskog med inslag av hamlade träd. Skogstyperna växer i en tydlig och intressant sluttningszonering. Botaniska värden med bl a artrik kärlväxt- och mossflora.

Geologiska och hydrologiska bevarandevärden

Det välutbildade systemet av källkärr, översilningskärr och sumpskog är hydrologiskt intakt och ger tillsammans med grönstenspåverkan förutsättningar för områdets artrikedom.

Kulturhistoriska bevarandevärden

Bylandskapet har ännu idag en mycket ålderdomlig karaktär och odlingshistorien är synnerligen väldokumenterad. Även om odlingslandskapet idag saknar hävd och är i olika stadier av igenväxning kan det äldre landskapets olika historiska skikt av brukande fortfarande avläsas i terrängen. Kulturlämningarna har ett stort bevarandevärde, trots att reservatet endast berör bylandskapet västra delar.

Men naturreservatet ska i första hand slå vakt om områdets biologiska värden, och skötselåtgärderna ska borge för att så blir fallet. Att återskapa äldre historiska odlingslandskap, t ex 1800-talets hårdvalls- och sidvallsängar, små åkertegar, fäbeten osv, faller därför utanför syftet med reservatet.

Friluftsliv

God tillgänglighet i kombination med stora skönhetsvärden och höga naturvärden gör reservatet till ett attraktivt område för friluftslivet.

Prioriterade bevarandevärden

2001-12-14

Att bevara lövskogarna med blandädellövskog, alsumpskog och bokskog samt att göra det möjligt för hotade arter att sprida sig till lövskogsmiljöerna. Detta kan uppnås genom att skogen formas av naturliga störningar, vilket kommer att öka förekomsten av riktigt gamla träd och grov död ved.

Referenser

Bengtsson, S. 1996: Naturvårdsprogram för Hallands län. Del 3 Halmstads kommun. Information från Länsstyrelsen i Hallands län. Remissutgåva.

Connelid, P. & Mascher, C. 1995: Övraböke – förhistoriskt odlingslandskap i halländsk skogsbygd. I: *Utskrift, nr 4. Red. Rosengren, E. et al., Hallands läns museer.*

Fritz, Ö. 2000: Utdrag ur Länsstyrelsens artdatalista.

Löfroth, M. m. fl. 1997: Svenska naturtyper i det europeiska nätverket Natura 2000.

Malmström, C. 1939: Hallands skogar under de senaste 300 åren. Meddelande från Statens Skogsförsöksanstalt 31.

2001-12-14

3 Indelning i skötselområden

Hela reservatet består av markslaget skog, som i sin tur uppdelats i 3 skötselområden, se karta.

Skötselplanekarta

Övraböke

Skötselområde 1. Bokskog, alsumpskog, annan lövskog.

Skötselområde 2. Blandädellövskog.

Skötselområde 3. Ängsmark med lövträd.

Skötselområde 4. 57-årig granskog.

Skötselområde 5. 5-årig granplantering.

Skötselområde 6. 40-årig blandskog av gran och löv.

Parkeringsplats P

Informationsskylt I

Skala 1:10 000

2001-12-14

4. Mål och föreskrifter för skötselområden

4.1 Kvalitetsmål och gynnsam bevarandestatus

- Fri utveckling utan gran av bokskog och sumpskog. På så sätt ökar mängden död ved och gamla träd, vilka ger gynnsamma betingelser för den biologiska mångfalden.
- Gamla ädla lövträd i inägomarken gynnas och bevaras till maximal ålder, bl a genom hamling.

4.2 Skötselområde och föreskrifter för skötsel

Skötselområde 1

Areal: 8,4 ha.

Beskrivning: Bokskog, alsumpskog och annan lövskog. Inslag av självsådd gran i olika åldrar, framför allt i sumpskogen.

Mål: Granfri, gammal och orörd lövskog.

Åtgärd:

- Fri utveckling, med undantag enligt nedan.
- Graninslaget avvecklas. Oftast är graninslaget litet, granarna ringbarkas då för att undvika besvärande körskadorna. På samma sätt görs i särskilt känsliga bestånd och i sumpskogarna. På vissa platser är granen mer lättåtkomlig och kan plockhuggas. Försiktighet ska iakttas vid utkörning av gagnvirket så att markskadorna minimeras.
- Återkommande röjning av gran.

Skötselområde 2

Areal: 1,7 ha.

Beskrivning: Ekdominerad lövblandskog med många trädslag på gammal hårdvallsäng. Några högt belägna källkärr med al och ask.

Mål: Lövblandskog med gamla ädla lövträd.

Åtgärd:

- Röjning och gallring till stöd för äldre vidkronig ek, alm och ask. Större ljusbrunnar öppnas för eken.
- Stubbskottskötsel av al, hamling av ask.
- Återkommande röjning av gran.
- I övrigt fri utveckling.

2001-12-14

Skötselområde 3

Areal: 1,4 ha.

Beskrivning: Halvöppen igenväxande ängsmark med inslag av gamla lövträd, framför allt ask, alm, fågelbär och hassel. Ett flertal askar och några almar har varit hamlade.

Mål: Halvöppen-öppen ängsmark med gamla solitära träd och hamlade träd av olika ålder. Betesmark om djurhållning kan ordnas.

Åtgärd:

- Røjning och gallring av sly och unga träd med syfte att vitalisera äldre träd och att öppna området.
- Återhamling av några äldre askar. Nyhamling av ett större antal yngre askar och almar. Nedskärning av hassel här och var.
- Inkommande gran röjs bort.
- Uppsättning av stängsel, nötbete.

4.3 Generella anvisningar

Körning

Vid maskinell avverkning och vid utkörning ska det eftersträvas att markskadorna blir så små som möjligt. Körning bör om så är möjligt ske på tjälad mark. Kärrstråk, bäckar, sumpskog och andra blöta partier ska lämnas oskadade. Där körning över sådan våtmark trots allt inte kan undvikas ska körstråket förärbettas genom risning eller liknande åtgärd för att minimera skadorna. Uppkomna markskador ska efterbehandlas.

Kulturlämningar

I reservatet förekommer fossila odlingslämningar i form av t ex röjningsrösen, terrasser/terraskanter och stengårdsgårdar. Alla fornlämningar är skyddade enligt lag. Vid avverkning och körning ska stor varsamhet iakttas så att dessa ej skadas.

5. Friluftsliv

Syftet med friluftslivet i reservatet ska vara att bjuda på fina naturupplevelser samt att öka kunskapen om bokskog och annan sydlig lövskog med deras natur- och kulturhistoriska värden. Allmänhetens utnyttjande ska i första hand bygga på reservatets naturliga förutsättningar utan särskilda anläggningar för friluftslivet.

Reservatet är lätt tillgängligt från bilväg. En mindre **parkeringsplats** iordningställs invid vägen och en **informationsskylt** om reservatet tas fram och placeras vid p-platsen.

2001-12-14

6. Tillsyn, dokumentation och uppföljning

Uppföljning av skötsel mål görs i samband med uppföljningen av kvalitetsmålen. Detta bör utföras åtminstone vart tionde år.

En gemensam uppföljningsplan tas fram för länets reservat. Planen kommer att omfatta metodik och val av habitat, substrat samt organismer som ska följas upp.

Uppföljning och dokumentation utförs av Länsstyrelsen.

Naturvårdsförvaltaren ansvarar för att regelbunden tillsyn sker av reservatet.

7. Sammanfattning och prioritering av planerade skötselåtgärder

Skötselåtgärd	När	Var	Vem	Prioritet	Finansiering
Plockhuggning och ringbarkning av gran	Inom 5 år	Skötselomr 1, 2	Lst	1	Vårdanslaget
Återkommande röjning av gran	Vart tionde år	Skötselomr 1- 3	Lst	1	Vårdanslaget
Röjning för gamla lövträd, hamling, stubb- skottshuggning	Inom 5 år samt senare vid behov	Skötselomr 2, 3	Lst	1	Vårdanslaget
Ev stängsel, bete	Inom 5 år	Skötselomr 3	Lst	3	Vårdanslaget

2001-12-14

8. Finansiering

Åtgärd	Finansiering
Utmärkning av reservatets gränser	Naturvårdsverket
Informationsskylt	Vårdanslaget
Parkeringsplats	Vårdanslaget
Skötselåtgärder, se sammanfattning av skötselåtgärder	Självfinansierande/vårdanslaget
Uppföljning och dokumentation	Vårdanslaget